

AKTUALNE PROBLEMY GOSPODARCZE NRF

Walka o podwyżkę płac

Na koniec r. 1961 wypowiedziane zostały — częściowo przez związki zawodowe a częściowo przez pracodawców — umowy taryfowe w przemyśle metalowym¹. Związki zawodowe żądały 10% podwyżki płac i przedłużenia urlopów wypoczynkowych o 6 dni. Pertraktacje nawiązane między stronami w grudniu nie dały na razie rezultatu. Maksimum ustępstw, na jakie godził się przemysł, była podwyżka płac o 6¹/₂% (w czym mieściła się już podwyżka o 3¹/₂% wynikająca ze skrócenia czasu pracy o 1¹/₂ godz. wg układu hamburskiego) oraz przedłużenie urlopów wypoczynkowych przeciętnie o 3 dni. Do porozumienia na tej podstawie nie doszło i spór o podwyżkę płac wchodzi w stadium ostrej walki. W dwóch okręgach południowo-zachodnich zostanie przeprowadzony plebiscyt (tzw. *Urabstimmung*), w którym ponad 320 tys. robotników wypowie się za lub przeciw strajkowi. Mimo że nieustępliwość pracodawców wywołała oburzenie w masach robotniczych władze związkowe z niepokojem myślą o strajku, który mógłby doprowadzić do interwencji państwa, co nie byłoby ich zdaniem pożądane. Mogłoby to bowiem stać się precedensem podważającym obowiązującą dotychczas zasadę autonomii taryfowej. Również i pracodawcy niechętnie dopuściliby do strajku, a tym bardziej do stosowania represji w formie lokautu. W każdym wypadku oznaczałoby to ogromne straty produkcyjne, a lokaut mógłby wywołać prócz tego szereg trudności politycznej natury.

Sam plebiscyt nie oznacza jeszcze, nawet w wypadku gdy głosujący wypowiedzą się w większości za strajkiem, konieczności jego proklamowania. Władze związkowe na razie uzyskiwałyby dodatkowy środek presji dla poparcia swoich żądań, które zresztą nie są bezwzględnie sztywne. Przywódcy związkowi okręgu Nadrenii — Westfalii nieoficjalnie dają do zrozumienia, że zgodziliby się może na redukcję swoich żądań do 9% podwyżki, a bawarscy przywódcy mówią nawet o 7¹/₂% oraz przedłużeniu urlopu jako o ewentualnej bazie kompromisu. Jednym słowem, jak z tego wynika, przedstawiciele robotników skłonni są raczej do ustępstw.

Rozważa się również możliwość dojścia do porozumienia na zupełnie innej drodze, która dotychczas jeszcze nie była przedmiotem pertraktacji. Chodzi mianowicie o przedłużenie okresu umowy taryfowej. Ostatnia umowa taryfowa w przemyśle metalowym została wprowadzicie zawarta na 5 lat i obowiązuje zasadniczo do r. 1965, nie wyklucza jednak corocznych zmian. W interesie przemysłu — ze względu na szerszą kalkulację i planowanie — leży zawieranie umów długo terminowych. Umowa taka mogłaby być o tyle korzystna dla robotników, że za cenę niezmienności taryfy (oczywiście w niezmiennionych warunkach) przez 3 lata mogłoby ewentualnie wymóc na pracodawcach poważniejszą koncesję na swoją rzecz.

Walka o płace zbliża się więc ku punktowi kulminacyjnemu. Zdecydowana postawa robotników przemysłu metalowego daje im szansę wygrania jej i poważnego wzmocnienia pozycji klasy robotniczej w NRF.

Dochód narodowy w r. 1961

Według wstępnych obliczeń Urzędu Statystycznego NRF, produkt społeczny brutto wzrósł w r. 1961 w stosunku do roku poprzedniego o 9,9% (w roku poprzednim o 12,0%, tj. o 310,4 mld DM. Wzrost wyliczony w cenach z r. 1954 wyniósł 252,1 mld DM, tj. 5,3% (w roku poprzednim 8%). Liczby te mówią, że wzrost produktu społecznego był nie tylko mniejszy zarówno nominalnie, jak i w cenach stałych, lecz również, że przyrost dochodu narodowego był w r. 1961 w większym stopniu uwarunkowany wzrostem cen niż w latach ubiegłych.

¹ Patrz „Przegląd Zachodni” nr 6/1961, *Wahania koniunktury w NRF*.

Wartość krajowego produktu społecznego brutto zwiększyła się, licząc na osobę zawodowo czynną, ok. 3,9%, podczas gdy w roku poprzednim tak liczony wzrost wyniósł 6,6%. A zatem tzw. ogólna wydajność gospodarki rozwijała się mniej korzystnie niż w r. 1960.

W udziale poszczególnych źródeł powstawania dochodu narodowego nastąpiły charakterystyczne przesunięcia. Podczas gdy dochody pracowników najemnych wzrosły o 12,4% — w roku poprzednim o 12,3%, a zatem tempo wzrostu pozostało niemal niezmiennie — to dochód z działalności przedsiębiorstw i z kapitału wzrósł tylko o 4,8%. Jest to o wiele mniej niż w r. 1960, kiedy przyrost ten wyniósł 13,2%. W strukturze dochodu narodowego nastąpiły, jak z tych liczb wynika, poważne przesunięcia na korzyść dochodów pracowników najemnych. Udział ich w dochodzie narodowym wyniósł w r. 1961 — 62,3%, a udział przedsiębiorstw i kapitału — 37,7%. W r. 1960 analogiczne stosunki wynosiły 60,6% i 39,4%. Płace brutto liczone przeciętnie na jednego zatrudnionego wzrosły o 10,1% (najwyższy przyrost od r. 1951).

Struktura zużycia produktu społecznego wskazywała na słabszą ekspansję gospodarczą. Widać to przede wszystkim z mniejszego wzrostu zapasów, który w r. 1960 wyniósł 8,0 mld DM, a w r. 1961 tylko 5,5 mld DM. Inwestycje w urządzeniach wzrosły o 14,9% nie osiągając jednak stopy wzrostu roku poprzedniego, który wynosił 16,3%. W każdym razie wzrost inwestycji był większy niż ogólny przyrost produktu społecznego brutto.

Pewne zmiany nastąpiły również w strukturze skonsumowanej części dochodu społecznego. Mianowicie wzrost konsumpcji przekroczył zarówno stopę z r. 1960, jak też i stopę ogólnego wzrostu dochodu społecznego brutto. Zwraca przy tym uwagę znaczniejszy wzrost konsumpcji państwowej, niż prywatnej. Konsumpcja prywatna wzrosła o 10,2%, podczas gdy państwowa o 12,5%.

Ogólny obraz gospodarki NRF w r. 1961, jaki wyłania się z tych liczb, świadczy o osłabieniu tempa wzrostu i wskazuje na możliwości powstania niebezpieczeństwa przeinwestowania gospodarki.

Koniunktura

Niemiecki Instytut dla Badań Gospodarczych oceniając koniunkturę w Niemczech zachodnich z początkiem r. 1962, stwierdza, że nastąpiło wyraźne przesunięcie punktu ciężkości ku wydatkom publicznym. Szybszy wzrost tych wydatków nie wyrównuje jednak słabnącego rozwoju inwestycji przemysłowych i eksportu.

Portfele zamówień w tych przemysłach, które już dziś sięgać muszą, dla utrzymania dotychczasowego poziomu produkcji, do swoich zleceń rezerwowych — będą się, zdaniem Instytutu, nadal szybko zmniejszały. Mimo to nie należy oczekiwać jakichś znaczniejszych redukcji załóg robotniczych i tym samym zagrożenia stanu pełnego zatrudnienia. Jeżeli chodzi o ogólne tendencje rozwojowe gospodarki, ocena Instytutu jest jednak raczej wstrzemięźliwa niż optymistyczna. Sam fakt utrzymania pełnego zatrudnienia nie jest jeszcze równoznaczny z pełnym wykorzystaniem potencjału produkcyjnego. Przyrost produkcji jest obecnie znacznie mniejszy niż istniejące pod tym względem możliwości. Uspokojenie się popytu spowodowało nie tylko zmiany w tempie wzrostu produkcji, lecz również zahamowało fluktuację sił roboczych. Słabnąca walka konkurencyjna o siły robocze wzmocni pozycję przedsiębiorców wobec robotników, co opóźnić może zaspokojenie żądań robotniczych o podwyżkę płac. Instytut przewiduje, że pertraktacje o podwyżki będą trudne.

Ceny, zdaniem Instytutu, na razie niemal nie będą się dostosowywały do słabnącego popytu.

Pomoc NRF dla Berlina zachodniego

Ministerstwo Gospodarki Federalnej w Bonn opublikowało przegląd danych dotyczących pomocy NRF dla Berlina zachodniego. Według tego przeglądu udzie-

lona Berlinowi zachodniemu bezpośrednia pomoc finansowa wyniosła w ciągu jedenastu lat, tj. od r. 1951 do końca r. 1961, 14,33 mld DM. Równocześnie wartość pomocy pośredniej tylko w formie zwolnień i bonifikaty podatku obrotowego wyniosła 2,67 mld DM. Ze środków budżetowych Niemieckiej Republiki Federalnej otrzymał Berlin zachodni w l. 1951—1961 9,56 mld DM. Z kwoty tej przypada na dotacje ogólne 7,61 mld DM, na dopłatę do planu rozbudowy Berlina zachodniego 182 mln DM, na subwencje dla Miejscowej Kasy Chorych 213 mln DM, na wzrost opłat pobieranych za używanie dróg przez NRD 15 mln DM, a na tzw. „ofiary dla Berlina” 90 mln DM. Ponadto postawiono do dyspozycji Berlinowi zachodniemu pożyczkę 1,44 mld DM, ze specjalnych zaś funduszy ERP (fundusz pochodzący z „planu Marshalla”) otrzymała gospodarka berlińska 4,77 mld DM.

Łączne świadczenia NRF na rzecz Berlina zachodniego wyniosły w r. 1961 — 1,69 mld DM. W kwocie tej nie mieści się 500 mln DM, jakie rząd NRF postawił dodatkowo do dyspozycji Berlina zachodniego w związku z zarządzeniami NRD z 13 sierpnia 1961 r. o ograniczeniu ruchu granicznego: kwota ta zostanie zużyta prawdopodobnie w r. 1962. Oprócz wymienionych form pomocy ze strony NRF, korzysta Berlin zachodni jeszcze z innych znacznych przywilejów finansowych, jak 20% obniżka podatku dochodowego w stosunku do stawek obowiązujących w NRF oraz poważne ulgi w wysokości odpisów amortyzacyjnych dla nowych inwestycji berlińskich. Odpisy te sięgają mogą do 75% w ciągu trzech lat.

Przedstawiciel berlińskiego Instytutu Badań Gospodarczych (*Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung*) zwrócił uwagę na poważną zmianę sytuacji demograficznej Berlina zachodniego po zarządzeniu z 13 sierpnia 1961. Od tego dnia dopływ emigrantów ze wschodu zupełnie ustał, a problem utrzymania potencjału ludnościowego Berlina zachodniego znacznie się zaostrzył, gdyż wobec postępującego starzenia się demograficznego tego miasta konieczny byłby dopływ młodszych roczników. Jeżeli emigracji z Berlina zachodniego, której rozmiary są bez wątpienia znaczne, nie będzie można zatrzymać, może się okazać z biegiem czasu, że propagowana akcja przesiedlania się nowych ludzi z NRF do Berlina zachodniego jest zupełnie chybiona.

Obrona pozycji Berlina zachodniego staje się więc jak widać coraz kosztowniejsza i trudniejsza, a widoki utrzymania tej pozycji coraz mocniej wątpliwe.*

Tadeusz Krajczycki

STOSUNKI KULTURALNE POMIĘDZY CZECHOSŁOWACKĄ REPUBLIKĄ SOCJALISTYCZNĄ A NIEMIECKĄ REPUBLIKĄ DEMOKRATYCZNĄ

Ogólne podstawy wzajemnych stosunków

Powstanie Niemieckiej Republiki Demokratycznej stworzyło warunki sprzyjające rozwojowi przyjaźni i wzajemnej współpracy między narodami CSR i NRD. Przyczyniły się do tego nowe zasady, na których oparł swą politykę rząd NRD. Wilhelm Pieck stwierdził w dn. 11 X 1949 r.:

„Nasza przyjaźń ze Związkiem Radzieckim wzbogaci się o przyjaźń z krajami demokracji ludowej, a zwłaszcza z naszymi sąsiadami: Polską i Czechosłowacją”¹.

* Artykuł opracowano na podstawie materiałów archiwum prasowego IZ.

¹ Wyjątek z przemówienia wygłoszonego przed Tymczasowym Zgromadzeniem Ludowym przez W. Piecka po jego wyborze na prezydenta NRD w dn. 11 X 49 r. Por. „Dokumente zur Aussenpolitik der Regierung der DDR”, Bd. I, s. 17.